

Het prostitutieverbod

Waarom meteen verbieden geen goed idee is

Politiek beschouwen
met André Rouvoet

Uitspraak Wilders: grond-
rechten zijn niet absoluut

'Ja' tegen correctief
bindende referenda

Voorwoord

Lieve PerspectieF'er

Recentelijk haalde de NOS na aanhoudende bedreigingen het logo van de satellietwagens. De organisatie ziet zich ertoe genoodzaakt, want "de journalistiek ligt onder vuur van mensen en groeperingen, die alleen hun eigen wereld willen terugzien en elk ander perspectief onmogelijk proberen te maken." Linksom of rechtsom leek de persvrijheid lange tijd geen punt waarover we in dit land hoeven te discussiëren. Lang was er vertrouwen in de autoriteit van de overheid en goede intentie van de politicus. En toch haalt de demos hier plotseling een fundamentele waarde van de democratie onderuit. De democratie die in het oude Athene, als tegenhanger van de tirannie, juist moest voorkomen dat mensen, die alleen hun eigen wereld willen terugzien, elk ander perspectief onmogelijk probeerden te maken. Hoe anders lijkt dat hier en nu?

De participatie van de Nederlandse burger lijkt namelijk steeds meer gestoeld te zijn op een collectief wantrouwen. Maar wie is dan die tiran, wanneer burger en politicus hier beiden aan meedoen? Geloven mensen dat de overheid er ook voor hen is? In hoeverre rechtvaardigt de vrijheid van meningsuiting het aanwakkeren van wantrouwen jegens de medemens? En hoe verhoudt het referendum zich tot het vertrouwen in de verkozen vertegenwoordiger?

Als PerspectieF zijn wij geworteld in een gezamenlijk vertrouwen. Niet alleen het vertrouwen in God en Zijn Woord, maar ook het vertrouwen in die democratische rechtsstaat. Laten we ten allen tijde waarborgen dat er daarin ruimte is voor meer dan één perspectief.

Bina Chirino - Voorzitter PerspectieF, ChristenUnie-jongeren

Inhoud

4-6 verbod op prostitutie

7-8 opinie: bèta's in de politiek

9-10 Opinie: politici, het zijn net mensen

11-13 Interview 'In vogelvlucht': André Rouvoet

14-16 interview correctief referendum

17 Column 'Minder Marokkanen'

18-19 Verslag: zomerschool CDJA/PerspectieF

Pagina 4

Agenda

In de media

In september lanceerde PerspectieF met andere PJO's manifest #niet-wegkijken tegen de onderdrukking van Oeigoeren in China. De petitie is al ruim duizend keer ondertekend. De campagne werd in de media goed opgepakt en bestuurslid Internationaal Pieter Dirk Dekker schreef met Wouter Jan de Graaf ook een opinie voor het Reformatorisch Dagblad.

Op 6 oktober was PerspectieF-voorzitter Bina Chirino met andere PJO's te gast in de Johannes Rutgers Dialoog: Het Politieke Voorspel om met Tim Hofman te praten over hete hangijzers.

Op 8 oktober werd de concept-kandidatenlijst bekend van de ChristenUnie voor de Tweede Kamerverkiezingen. Bina Chirino staat op plek 14. De lijst telt nog vijf PerspectieF'ers: Johanna Kramer (15), Efraïm Hart (18), Anil Kumar (29), Thomas van Arnhem (32), Daphne Steenberg (41).

Woord van de redactie

'**Waarom** zou ik iets met politiek moeten?' vroeg laatst iemand gepikeerd toen ik zei dat ik mijn steentje wilde bijdragen om de afstand tussen politiek en burger te verkleinen. 'Je bent al bezig met politiek, want politiek gaat om thema's uit jouw dagelijks leven,' zei ik, niet heel diplomatiek. Ze fronste. Ik vervolgde snel: 'Het is niet alsof ik wil dat iedereen politicus wordt. Ik hoop alleen dat aankloppen bij politici wel een reële optie is die je overweegt wanneer je vindt dat een onderwerp in de politiek aangekaart of anders ingestoken moet worden. En dat die afstand niet te groot is, het gevoel van gedeelde verantwoordelijkheid niet te klein.' Ze was even stil en zei toen: daar ga ik over nadenken.

Dat is mijn idealisme én realisme in een notendop. Dat iedereen durft aan te kloppen en dat politici bereid zijn te luisteren, maar dat ze niet de druk voelen om hun verkiezingsprogramma en hun overtuigingen opzij te zetten. Dat is de juiste vorm van afstand, denk ik. Dat is geen kloof. Sophia en ik interviewden voor deze PerspeX voormalig Kamerlid en minister André Rouvoet en toen ik beklemtoonde dat er een verschil zit tussen afstand tussen kiezer en vertegenwoordiger en tussen een klóóf was, Rouvoets onmiddellijke reactie: 'Ik ben geen kloofdenker.' Dit zette me aan het denken. Misschien hoor je ook vaak - of vind je zelf - dat politiek ver weg, doof en een vuil spelletje is. Maar wat als we dit zelf in stand houden door van een kloof te spreken? Wat als met dat woord groter en vreselijker wordt gemaakt dan het is?

Politiek is fascinerend. Het trekt mensen aan, maar stoot ook mensen af. In deze PerspeX hebben we een mix van artikelen over actuele en over bredere thema's geschreven. En praat met ons mee online! Wat vind jij?

Antrude Oudman
Hoofdredacteur

Waarom de legalisatie van de prostitutie heeft gefaald

Het strafbaar stellen van het kopen van betaalde seks. Dat is waar de jongerenbeweging Exxpose in haar campagne 'Ik ben onbetaalbaar' voor pleit. Het CDA, de ChristenUnie en de SGP steunen dit initiatief. Heeft dit een kans van slagen in Nederland? Wij spraken met Eva Wielenga, directeur van Stichting De Haven in Den Haag en Anna*, die zelf in de prostitutie heeft gewerkt.

Redacteuren: Pieter-Jan de Jong en Sophie van der Velden

Hoe denkt Stichting De Haven over een prostitutieverbod?

"Ik denk dat je door prostitutie op deze manier te verbieden, erkent dat het huidige systeem niet gewerkt heeft. In 2000 is het sekswerken legaal geworden, waardoor de deur opengezet is voor mensenhandelaren. Naar schatting is 10 tot 90% van de prostituees slachtoffer van mensenhandel. Dat is een brede marge. Bij 10% hebben we het al over duizenden mensen. Stel dat er een dergelijk stelsel in werking zou treden, dan voorkom je dus duizenden slachtoffers. Dat is een heel goede zaak.

Tegelijkertijd moet je goed nadenken over hoe je een verbod moet aanpakken. Per morgen verbieden is niet de oplossing. Het is een kwetsbare doelgroep waar voorzichtig mee om moet worden gegaan. De vrouwen die het werk doen, moeten alle kansen geboden worden. Daarbij doel ik op herscholing en het leren van Nederlands met recht van uitkering. Hier is een overgangperiode voor nodig zodat vrouwen die willen stoppen, ook kunnen stoppen. Anders zouden de vrouwen in een schimmig gebied vallen."

Waarom is het zo belangrijk dat prostitutie verboden wordt?

"Ik zie de seksindustrie als een denkbeeldige lijn. Aan de ene flank zit een kleine groene groep vrouwen en mannen die trots is op hun werk en er zelf voor kiest, de 'groene groep'. In het maatschappelijk debat hebben zij een grote stem. Aan de andere kant zit de 'rode groep', die slachtoffer is geworden van mensenhandel en die gedwongen wordt door pooiers. In het midden zit de grootste groep: de 'blauwe groep'. Dit is de groep die wij dagelijks spreken in de seksclubs, privéhuizen, in de prostitutiestraten en op ons kantoor. Dat zijn vrouwen die geen keuzevrijheid hebben. Ze zijn ooit, soms door dwang maar niet altijd, in de prostitutie gekomen en kunnen nu geen kant meer op. Zij zitten in een web van schulden. Ze zijn ZZP'er, maar het is een schijnzelfstandigheid. Ze zijn vaak niet opgeleid, hebben geen sociaal netwerk, zijn soms licht verstandelijk beperkt en ze kunnen de boekhouding niet doen. Hoe moeten zij er dan uit komen? Dat is in dit systeem haast niet mogelijk. Hen moeten we échte keuzevrijheid bieden. Niet vanuit morele superioriteit, maar vanuit emancipatie en fatsoen. Ik stel de vraag vaak zo: zouden wij onze moeders, dochters of zussen daar laten staan? Dan zegt 98% van de mensen van niet.

Daarnaast zie je ook dat het sekswerk door de familie van de vrouwen heen gaat. Het gaat van moeder op dochter en van tante op nicht. Het is een vicieuze

STICHTING DE HAVEN is er voor moeders, dochters en zussen in de seks-industrie. De Haven biedt veldwerk, prostitutie maatschappelijk werk en een uitstapprogramma op maat. De Haven zoekt deze vrouwen op en is respectvol present als stoppen geen optie is.

cirkel van armoede waar ze niet meer uitkomen. Als je voorkomt dat die mensen in het middensegment komen of de mogelijkheid krijgen om eruit te komen, dan wordt het voor de mensenhandelaren ook veel minder interessant, omdat de markt verkleint. Je houdt alleen nog de paar procent zelfgekozen 'sekswerkers' over."

De 'blauwe groep'

Anna vertrok 5 jaar geleden uit Roemenië om geld te verdienen in de seksindustrie in Duitsland. Na een jaar in Duitsland te hebben gewerkt, ging ze door naar Nederland. Anna hoorde bij deze 'blauwe groep' waar Eva over spreekt. "Het was mijn eigen keuze. Ik had het geld nodig. In Roemenië waren geen andere opties. Het was daar lastig om een baan te vinden. In Nederland werkte ik alleen als het nodig was om mijn rekeningen en de huur te kunnen betalen. Dat was zo'n twee à drie dagen in de week. In Duitsland had ik nog een vriend. Ik stopte de relatie, omdat hij misbruik maakte van mijn geld. Ik wilde het voor mijzelf doen", vertelt Anna.

Ze is van mening dat de wet moet veranderen in Nederland. "Het zou beter zijn voor iedereen. Iedereen zou normaal moeten werken. Ik denk niet dat alle vrouwen daar blij mee zijn. Het is makkelijk geld. Vrouwen die nooit willen veranderen en die geen opleiding hebben, weten niet wat zij moeten doen. Ik denk dat ze vastzitten."

Prostitutieverbod in het buitenland

In veel landen is al een verbod op prostitutie, bijvoorbeeld in Frankrijk en Zweden. Als er toch prostitutie wordt beoefend, wordt de man strafbaar gesteld en gaat de vrouw vrijuit. Natuurlijk zijn er tegenstanders voor een prostitutieverbod. Een veelgenoemd argument is dat de zichtbaarheid van de problemen

naar de achtergrond verdwijnt of dat de problemen opgelost zouden zijn wanneer prostituees dezelfde (arbeids)rechten krijgen als andere werknemers. Eva Wielenga zegt hierover:

“Die verborgen prostitutie is er nu ook erg veel aanwezig. Dit kun je al zien aan de advertenties van duizenden prostituerende mannen en vrouwen online. De mannen kunnen deze vrouwen vinden. Dan kunnen de politie en wij, de hulpverleners, deze vrouwen ook vinden. We doen al intensief online veldwerk. Het contact zoeken met de vrouwen zal lastiger worden, maar dat betekent niet dat het uit het beeld verdwijnt. Andersom weten de vrouwen ons ook te vinden.” En over meer rechten: “Er is al veel gereguleerd. Toch zien wij nog steeds mensenhandel en dwang. Het is een farce om te zeggen dat met meer regulering de problemen opgelost zijn. De meeste vrouwen zijn krachtige vrouwen in ontzettend kansarme posities. Met de komst van de arbeidsinspectie zouden zij niet van hun schulden, hun slechte huisvesting en taakennis en met de administratie geholpen worden, terwijl dat de problemen zijn waarom ze vaak vast blijven zitten in hun werk.”

Anna is met behulp van stichting De Haven uit de prostitutie gestapt. “Ik kende de organisatie van de straat, van de andere meiden. Ik wilde lang geleden al stoppen, maar ik wist niet wat ik moest doen. Ik was bang en vertrouwde mezelf niet. Na de eerste golf van de coronacrisis besloot ik te stoppen. Ik wist niet hoe ik mijn rekeningen moest betalen. Toen ontmoette ik de veldwerkers van De Haven. Daardoor werd het makkelijker. In het uitstapprogramma hielpen maatschappelijk werkers mij met veel dingen die ik niet wist. Daardoor hoefde ik niet terug.”

Denken jullie dat een voorstel voor een prostitutieverbod zou kunnen slagen?

Wielenga: “Ik proefde tijdens het debat geen meerderheid voor het voorstel van Exxpose. Wat ik wel proefde, is dat we het erover eens zijn dat het huidige systeem niet werkt. Dit is de eerste keer dat iedereen eerlijk naar het systeem wil kijken. Ik waardeer de ChristenUnie hierin, omdat zij zich niet laten wegwui-

“Ik stel de vraag vaak zo: zouden wij onze moeders, dochters of zussen daar laten staan? Dan zegt 98% van de mensen van niet”

ven. Zij willen zich echt inzetten voor de problemen. Er ligt ook voorstel voor de ‘Wet regulering prostitutie en bestrijding misstanden seksbranche’. In dit wetsvoorstel staat dat iedereen die wil prostitueren eerst een intake moet doen. De vrouw wordt dan onder andere getoetst op zelfredzaamheid, of ze zelf de administratie kan voeren en de Nederlandse taal beheerst. Die vereisten zijn erg belangrijk om de vrouwen eruit filteren die het werk onder dwang van armoede doen. Hierdoor wordt mensenhandel tegengegaan, maar ook de vrouwen die er tussenin zweven. Dat zijn de vrouwen die in de prostitutie belanden, omdat zij geen andere keuze hebben.”

Anna's toekomst

Met Anna gaat het goed. Ze wil graag in Nederland blijven. Ze wil de taal beter leren en een eigen schoonheidssalon openen. “Ik voel me beschaamd dat ik het deed. Als ik terug kon in de tijd, had ik het nooit gedaan. Ik kan mij voor mijn hoofd slaan, maar op dat moment dacht ik dat ik geen andere keuze had. Het is een tijd van het verleden en het zal daar blijven. Duitsland en Roemenië voelden niet als mijn land. Mijn toekomst is alleen hier.”

**In verband met privacy is de naam Anna verzonden*

“De meeste vrouwen zijn krachtige vrouwen in ontzettend kansarme posities”

Willen de bèta's even opstaan?

Binnen de wetenschap worden drie opleidingsrichtingen onderscheiden: alfa-, bèta- en gammawetenschappen. Mensen uit deze verschillende disciplines hebben eigen krachten en zwaktes en vormen een representatie van de maatschappij. Opvallend is echter dat, als we kijken naar de Tweede Kamer, de verhoudingen tussen de disciplines scheefgegroeid lijken te zijn. Kan dit worden verklaard?

Redacteur: Nathan Meindersma en Noah Kleijne

Om een beeld te krijgen van de scheve verdelingen van opleidingsrichtingen in de Tweede Kamer moeten

we eerst weten waar we het nu precies over hebben. Even een korte opriscursus: de alfawetenschap houdt zich bezig met de resultaten van het menselijk handelen; denk hierbij aan geschiedenis, taalkunde en letterkunde. De bètawetenschap bestudeert het niet-menselijk handelen waaronder natuurkunde en biologie.. Tot slot bestudeert de gammawetenschap het menselijk handelen. Uitvloeiselen hiervan zijn psychologie, sociologie en economie. De Tweede Kamer kent momenteel slechts vijf leden met een bèta-achtergrond, vijftig leden hebben een alfastudie gevolgd en het resterende en grootste gedeelte is ‘gamma’. Van de academisch opgeleide leden van de Tweede Kamer blijven juristen in de meerderheid, zo’n 20% van de Tweede Kamerleden heeft een aan rechten gelieerde studie gedaan. Als we dat vergelij-

ken met het aantal doktoren of geneeskundigen in de Kamer, dan is dat aantal op zijn minst verrassend te noemen. Er zit namelijk geen enkele medicus meer in de plenaire zaal.

Een reden voor de interessante verdeling in de Kamer kan wellicht worden gevonden in de heersende opvattingen over alfa's, bèta's en gamma's. Bèta's worden dikwijls getypeerd als mensen die goed zijn in het bedenken van oplossingen, maar wanneer het op overdenken of reflectievermogen aankomt worden ze weggezet als eigenwijs en minder-ruimdenkend. Alfa's en gamma's worden tegelijkertijd getypeerd als mensen die het overzicht kunnen behouden. Dit klopt ook deels. Studies als geschiedenis, politicologie of economie vragen traditioneel veel reflectie van studenten, maar de vraag is of bèta's niet ook stappen hebben gezet in deze richting. Bèta's krijgen in hun curriculum immers steeds vaker te maken met filosofische cursussen. Thema's als maatschappelijke verantwoordelijkheid worden bij een studie als biologie bepaald niet geschuwd.

Als we kijken naar de thema's van maatschappelijke discussies in het afgelopen jaar, dan voeren verschillende milieugerelateerde discussies de boventoon. Naast het coronavirus viel vooral het stikstofdebat in

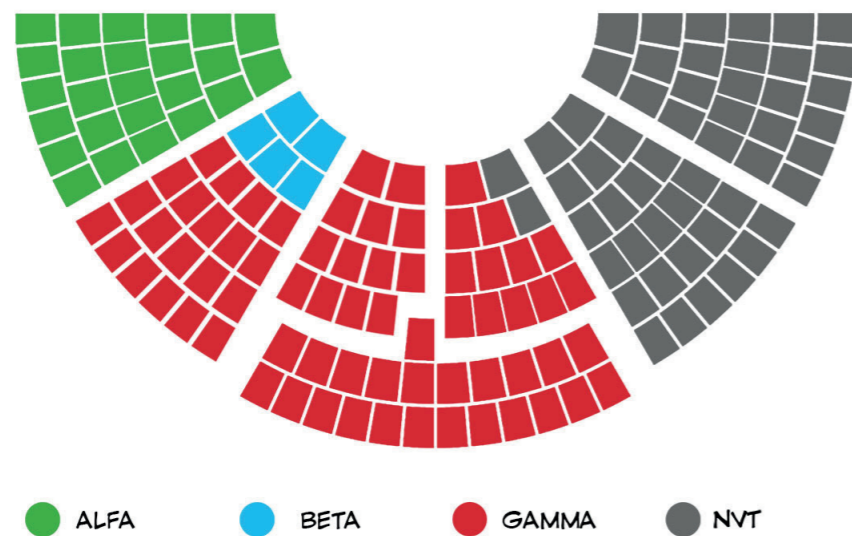
“Het is opvallend dat er onder de Kamerleden nauwelijks gespecialiseerde natuurkundigen of biologen zijn.”

het oog. Het is dan ook opvallend te noemen dat er onder de verkozen volksvertegenwoordigers nauwelijks gespecialiseerde natuurkundigen of biologen te vinden zijn. Het is geen gewaagde voorspelling dat milieu de komende jaren een hot item blijft in de te voeren debatten. Waar de Tweede Kamerverkiezingen van 2017 al een groen karakter hadden, lijkt bij de verkiezingen van komend jaar milieu een breekpunt te worden. Is het voldoende voor bewindslieden om bij natuurkundigen en biologen te rade te gaan wanneer het besproken thema hier om roept of zou het verstandiger zijn om meer specialisten in de debatten te krijgen en dus in de Tweede Kamer? Met het oog op de toekomst is dit een relevante vraag om te stellen, ook voor de politieke partijen zelf.

**Politici,
het zijn net
mensen**

ZETELVERDELING OP BASIS VAN OPLEIDINGSRICHTING

Grapperhaus en zijn huwelijksfeest, Pechtold en zijn penthouse, Rutte en zijn liefdesleven: steeds vaker beïnvloedt het persoonlijk leven van een politicus het politieke leven. Verwachten we van een politicus dat hij meer of beter is dan een ander mens?

Redacteur: Noah Kleijne

‘Wel vertrouwen in de politiek, niet in de politicus’, zo luidde de conclusie van een parlementair rapport dat Johan Remkes, commissaris van de koning, in 2017 presenteerde. Hoewel de kiezer volgens dit rapport vertrouwen bleek te hebben in de Nederlandse democratie, werd datzelfde vertrouwen niet in de handen van politici gelegd. Veel burgers herkenden zich onvoldoende in volksvertegenwoordigers; zij werden nog vaak gezien als corrupte, hypocriete en machtsbeluste

types. Nu in 2020 heerst een soortgelijk sentiment. Waar de Nederlander tijdens de coronacrisis over het algemeen optimistisch is over de overheid en haar instanties, kunnen de individuele volksvertegenwoordigers op heel wat minder lof rekenen. Zij zijn nog vaak het mikpunt van spot. Neem bijvoorbeeld Ferd Grapperhaus, een uitstekend voorbeeld. Op zijn huwelijksdag hield hij zich niet aan de anderhalve meter afstand, een maatregel die hij warempel zelf had bedacht. Wat volgde was een reeks aantijgingen en een publieke verdediging waarbij de minister met bloed, zweet en tranen trachtte te ontkomen. Grapperhaus ging vanaf dat moment door het leven als aangeschoten wild. De

vraag rijst echter of dit een eerlijk proces was. Moeten we een politicus anders behandelen dan een andere burger? Is Ferd Grapperhaus naast politicus, niet ook gewoon een feilbaar mens?

Op deze vraag zou Robert Southey, een Brits dichter en politiek opiniemaker uit de 18e eeuw, het antwoord wel geweten hebben. In zijn bekende boek *Colloquies on the Progress and Prospects of Society* stelde hij dat een magistraat een 'jack-of-all-trades' behoort te zijn. Hij is een architect, ingenieur, schoolmeester, handelaar en theoloog in één. Kortom, een politicus moet volgens Southey meer bekwaam zijn in de dingen, dan de burger dat zelf ooit zou kunnen zijn. Juist daarom kan de burger de belangrijke besluiten met een gerust hart overlaten aan de politicus.

Dit gedachtegoed van Southey leeft ook anno 2020 nog voort. Van een Minister van Justitie die hamert op 'law-and-order' verwacht je dat hij zich altijd aan de veiligheidsregels houdt. Hetzelfde geldt voor een politicus die tijdens zijn speeches over trouw en monogame relaties predikt. Als hij in zijn privéleven wel eens vreemd gaat, dan maakt dat zijn complete rol ongehoorbaar. Je zou hier natuurlijk tegenover kunnen stellen dat 'beleid maken' en 'persoonlijk leven' andere zaken zijn, maar dan stuit je op een probleem. Politici zetten hun persoonlijke leven immers steeds vaker in om hun politieke verhaal kracht bij te zetten. Denk aan Mark Rutte die altijd de fiets neemt om te laten zien dat hij rekening houdt met zijn ecologische voetafdruk of Gert-Jan Segers die zijn eigen familielevens aanhaalt om het belang van 'het gezinsleven' te benadrukken.

Politici maken het er dus zelf naar. Toch is er ook een manier om de hele kwestie in een nieuw licht te zetten. Hoe anders is bijvoorbeeld de visie op politiek

“Als een volksvertegenwoordiger zelf geen fouten mag maken, hoe kan hij of zij dan in de toekomst tot betere inzichten komen?”

“Grapperhaus had op een zelfgekozen podium een krachtig betoog kunnen houden over menselijke feilbaarheid in crisistijd.”

van filosofe Hannah Arendt. In haar werk *The Human Condition* relateert ze het handelen van de mens aan het beoefenen van politiek. Net zoals bij het handelen, begin je bij politiek iets dat kan mislukken. En wanneer dit mislukt ontstaat er weer ruimte voor een nieuwe en betere aanpak. In de visie van Arendt is er dus meer ruimte voor vergissingen. Sterker nog, het hele idee van politiek handelen berust volgens Arendt op iets bedenken, fouten maken en op zoek gaan naar een beter alternatief. Als een politicus zelf geen fouten mag maken en het altijd bij het rechte eind moet hebben, hoe kan hij of zij dan in de toekomst tot betere besluiten komen? Alleen van fouten kun je leren, toch?

Hoewel het idee van een alwetende, wijze politicus die de mensen bij de hand neemt aantrekkelijk in de oren klinkt, zijn er dus ook vraagtekens bij deze gedachte te plaatsen. Nooit zijn politici zo zeker geweest van het feit dat zij mensen de beste toekomst kunnen bieden en nooit was dit vertrouwen zo onterecht. Tijdens de coronacrisis blijkt maar weer dat niet alles loopt zoals politici hadden gewild, verwacht of beloofd.

In plaats van in een verdedigende rol te kruipen, was het beter geweest als minister Grapperhaus lering had getrokken uit zijn eigen fouten. Dan had hij op een zelfgekozen podium een krachtig betoog kunnen houden over menselijke feilbaarheid in crisistijd. En dat strafblad, dat zou hij dan ook maar voor lief moeten nemen. Politici hebben immers geen superkrachten en goddelijke inzichten. Zij zijn slechts gewone burgers die hun best doen om iets te betekenen voor onze ingewikkelde samenleving.

Vogelvlucht

André Rouvoet:
‘Je zit niet in de Kamer namens de christenen, maar namens het Nederlandse volk’

In de reeks Vogelvlucht bevragen Sophia en Antrude dit jaar vier christelijke (voormalige) bestuurders en politici over hun overtuigingen, over waarden en normen en bespiegelingen over de samenleving. Dit keer spreken we met André Rouvoet, voormalig RPF- en ChristenUnie-Tweede Kamerlid en vicepremier en minister van Jeugd en Gezin.

Redacteuren: Sophia de Vries en Antrude Oudman

Hoe breng je een genuanceerd standpunt terwijl je je anders dan de andere partijen wil presenteren?

[Grinnikt] Misschien is genuanceerd blijven de manier

om anders te zijn. Dat je van jouw argumenten overtuigd bent, betekent niet dat je niet genuanceerd kunt zijn of zoekt naar de redelijkheid in de argumenten van de ander. De kunst van politiek is om overtuigingen over het goede leven bij elkaar te brengen. Verkiezingsprogramma's komen grotendeels overeen. Campagne gaat over het topje waarover je het oneens bent. Als partijen zich doelbewust tegenover de rest

“Je moet je eigen standpunten blijven bevragen en relativeren. En nuance zoeken is iets anders dan jouw overtuigingen loslaten.”

opstellen, werkt dat een tijd, maar uiteindelijk blijkt dat je aan de zijlijn niet veel bereikt – dan haken mensen teleurgesteld af – of je krijgt langzaam de kleur van de andere partijen. Neem D66: bij de oprichting wilde de partij het hele bestel veranderen, maar het is nu één van de gevestigde partijen.

Is dat pragmatisch?

Nee, je moet je realiseren dat je met principes toch tot besluitvorming moet komen. Als oppositiepartij kun je bij elk debat zeggen: we stemmen tegen. Maar een kabinet móét tot een besluit komen. Dat red je niet als je zegt dat je anders bent dan alle anderen, je geen nuance zoekt in jouw standpunt en geen redelijkheid in die van de ander. Die partijen zullen nooit in staat zijn om te regeren. Ik vind nuance cruciaal. Je moet je eigen standpunten blijven bevragen en relativeren. En nuance zoeken is iets anders dan jouw overtuigingen loslaten.

Veel mensen vinden politiek een spel, hardhorend en ver weg.

De kloof tussen kiezer en gekozen was er altijd, ook bij de oude Grieken. En in onze representatieve democratie is de kloof misschien wel nodig. Je zegt als kiezer: hier heb je mijn mandaat, doe er iets goeds mee.

Maar er zit een verschil tussen afstand en een kloof.

Ik ben nooit een kloofdenker geweest. Afstand vind ik goed, anders moet je over elk besluit een referendum houden en dan wordt het land onbestuurbaar. Je hebt een volksvertegenwoordiging en regering nodig. Wat is echt het probleem? Dat is wanneer politici de afstand onnodig groot maken door er een potje van te maken of voortdurend theater te maken.

Waar zit de grens tussen op afstand staan en in een ivoren toren belanden?

Dat zit in Kamerleden zelf. Maar je wordt voortdurend gevoed, als Kamerlid én als minister. Ik vind het lastig als wordt gepleit voor een lobbyregister: ik vind dat Kamerleden verplicht zijn om met belangenvertegenwoordigers te praten. Ze moeten wel een streep trekken, want je bent geen belangenbehartiger. Als christenpoliticus ben je gekozen met een programma met uitgesproken christelijke belangen, maar je zit niet in de Kamer namens de christenen, maar namens het Nederlandse volk. Ik ben dus bereid om naar iedereen te luisteren en kies dan wat ik belangrijk vind. Jezelf als vertegenwoordiger van christelijk Nederland zien is een te smalle opvatting van politiek. Er is geen ivoren toren. Kamerleden en ministers moeten altijd openstaan voor andere geluiden, maar mogen vasthouden aan hun verkiezingsprogramma of regeerakkoord en hun eigen idealen.

Maar er kan discrepantie ontstaan tussen eigen idealen en het regeerakkoord of verkiezingsprogramma.

Natuurlijk! De ChristenUnie kwam in 2007 voor het eerst in het kabinet, een moment van volwassenwording. In het kabinet was ik niet langer verdediger van het verkiezingsprogramma. Fractievoorzitter Arie Slob mocht van daaruit proberen iets erbij te krijgen of een eigen lijn kiezen waarover geen afspraken zijn. Ik was verantwoordelijk voor het regeerakkoord. Je moet dingen uitvoeren waar je tegen was. Als je dat niet wilt, moet je principieel voor de oppositie kiezen zodat je kunt zeggen wat je zelf wilt. Dat vind ik geen minderwaardige positie, maar de ChristenUnie is opgericht om zoveel mogelijk impact te hebben. En dat heb je als je bereid bent deel van de regering te zijn.

Is dat het moeilijkste als minister: dat je standpunten opzij moet zetten voor het regeerakkoord?

Nee, die keuze maakten we toen we als partij wilden deelnemen aan het kabinet. Arie en ik hebben tijdens de onderhandelingen met de fractie voortdurend onze grenzen bewaakt en soms zei ik tegen Balkenende of Bos: als jullie daaraan vasthouden, loopt dit vast. Die momenten hadden zij ook. Weet dat als je gaat onderhandelen, dat de uitkomst op veel punten niet in lijn met jouw verkiezingsprogramma zal zijn. Maar je overtuigingen zijn daarmee niet veranderd.

Wat is een aanvaardbaar compromis?

Compromissen sluiten is een kunst, en een cruciaal onderdeel van het ambacht van elke politicus, ook van een christenpoliticus. Er is geen onderwerp waar je geen

compromis over kan sluiten. Er zijn wel grenzen aan het compromis en er zijn onderwerpen waar de grenzen eerder aan de orde komen voor jou dan voor een ander.

U geeft aan dat het belangrijk is je grenzen voor een compromis te kennen. Zijn die grenzen vooraf hard te bepalen?

Nee, dat kan bijna niet. Dat hangt van omstandigheden en verdere ontwikkeling af, en soms ook van wat je er wel voor terugkrijgt. Ik noem hierbij een voorbeeld dat ik zelf heel moeilijk vind: de Moria-deal. Je kunt er van alles van vinden, maar je zult mij nooit zien oordelen. Ik heb altijd de houding aangenomen niet de criticaster van de fractie te willen zijn. Ik weiger om er een oordeel over te geven, want ik zat niet aan tafel. Ik weet niet wat er nog meer gelegen heeft, wat ze ervoor terug hebben gekregen. Ik kan kritisch zijn, maar in de basis heb ik vertrouwen. Als ik dat niet zou hebben, dan zou ik eerst intern aan de bel trekken.

Er was eens... een minister van Jeugd en Gezin.

Er was vooral reden om te kijken of we iets konden doen aan versnippering tussen de departementen. Bij wijze van proef zijn twee programmaministeries opgericht die dwars door de departementen werkten om de onderwerpen die met elkaar samenhangen met elkaar te verbinden. Eén daarvan was Jeugd en Gezin.

Is er iets van die sfeer blijven hangen?

Het is goeddeels teruggedaan naar de ministeries [zoals die waren] maar iets van die sfeer kom ik nog wel tegen. Mensen verlangen er ook naar terug: er was samenhang. De integraliteit van beleid is nu minder geworden.

Hebben we in deze tijd opnieuw behoefte aan een minister van Jeugd en Gezin?

Nee, ik geloof niet dat ik ervoor zou zijn om een apart departement voor jeugd op te richten, want dan snijdt je juist de verbindingen door. Ik was enthousiast over

“Politiek is geen theater, maar goede politiek heeft wel theatrale elementen.”

“Ik heb altijd de houding aangenomen niet de criticaster van de fractie te willen zijn.”

het concept van een programmaministerie, omdat je zo samenhang teweegbrengt.

Heeft u suggesties voor een nieuw programmaministerie?

Ja, ik ben een voorstander van een programmaministerie voor innovatie. Zo'n programmaministerie voorkomt dat je op vier verschillende plekken met hetzelfde bezig bent.

De toon in Kamerdebatten is aanzienlijk verhard, niet alleen in Nederland. (Zie bijvoorbeeld het verkiezingsdebat tussen Trump en Biden).

Dat helpt meestal niet. Je hoopt altijd dat de uitkomst van debatten iets met de inhoud van doen heeft. Als de toon verhardt, levert dat meestal weinig interessante uitkomsten op. Nou is het verkiezingsdebat tussen Trump en Biden een extreem voorbeeld, maar als je het hebt over de kloof dan denk ik dat we nu een grotere kloof zouden ervaren bij het zien van bijvoorbeeld een debat zoals dat destijds werd gevoerd door Nixon en Kennedy.

[Zoek op YouTube: 'Kennedy vs. Nixon: The first 1960 presidential debate', en het spreekt voor zich.]

Denkt u dat verharding weerslag heeft op de uitkomst van die debatten?

Ik ben niet voor die verharding en ik heb een rothekeel aan de persoonlijke aanvallen. Er is echt het nodige veranderd maar het is niet minder inhoudelijk geworden. Er zit theater bij. Politiek is geen theater, maar goede politiek heeft wel theatrale elementen. Het theater kan echter ook te groot worden, zoals bij het verkiezingsdebat. Dat geeft politiek een slechte naam en dat zie ik in de Tweede Kamer soms ook gebeuren.

Een nieuwe noodrem: gesprek over het bindend correctieve referendum met Ronald van Raak.

Een paar jaar geleden was de ChristenUnie kritisch op raadgevende referenda waarbij advies gegeven wordt voor of tegen een aangenomen wet, maar nu hebben we steun gegeven aan het correctief bindende referendum waarmee een wet definitief weggestemd kan worden. Hoe verschillen deze referenda? Hoe past dit referendum in ons kiesstelsel en zijn er nog meer kloven in onze politiek die dit kan overbruggen? Wij vroegen het in een gesprek met de indiener van het wetsvoorstel, SP kamerlid Ronald van Raak.

Redacteur: Daniël van Holten

Hoe gaat het vervolgtraject van dit voorstel eruit zien? Gaat een van uw partijgenoten de verdere behandeling op zich nemen?

Ja, daar ga ik wel van uit, maar we kunnen het ook met meer partijen indienen. Het wetsvoorstel is oorspronkelijk ingediend door GroenLinks, D66 en de PvdA, maar die wilden het toen niet verder verdedigen. Het zou nu met meer partijen ingediend kunnen worden. Ik ben wel blij dat er nu alsnog veel steun voor is en merk wel dat we een moeilijke discussie hebben gehad over referenda. Ik was teleurgesteld toen het raadgevend referendum werd afgeschaft door deze coalitie, want dat was voor mij een opstapje naar het bindende referendum. Voor de ChristenUnie, D66 en de PvdA heeft het wel de weg naar een bindend referendum heeft mogelijk gemaakt terwijl de bezwaren tegen het raadgevend referendum vrij groot waren.

In Nederland hebben wij niet echt een parlementaire of volkssoevereiniteit vastgelegd. Is dat hier een belangrijke gedachte?

Daar wordt heel verschillend over gedacht. Ik vind dat het volk soeverein is. Er zijn ook partijen die de soevereiniteit bij God leggen. Het is natuurlijk uiteindelijk de bevolking die haar vertegenwoordigers kiest. Nu heeft de grote meerderheid van de Tweede Kamer gezegd dat diezelfde kiezers ook de mogelijkheid krijgen om hun vertegenwoordigers te corrigeren.

Hoe werkt het als een wet snel nodig is en niet uitgesteld kan worden door een referendum?

Het kan zijn dat een wet direct in werking moet treden en dan kan men naderhand een referendum houden. Het wetgeven blijft dan aan de Tweede Kamer, en bij een tegenstem wordt hij ingetrokken. Als een wet in een referendum wordt verworpen dan is het weer aan de Tweede Kamer en aan het kabinet om te bepalen of er wordt afgezien van de wet, of een nieuwe wet wordt geschreven. Daarbij zal rekening worden gehouden met de zorgen en kritiekpunten uit de campagne. Dit soort wetten zouden bijvoorbeeld spoedwetten kunnen zijn.

En de Wet Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten (WIV) als er een nieuwe versie moet komen en in werking moet treden, maar deze versie verworpen is?

In dat geval zou er een nieuwe wet gemaakt moeten worden, en dan zou er rekening gehouden kunnen worden met de bezwaren uit de campagne. Een slimme volksvertegenwoordiging zal een nieuwe wet maken die voldoende tegemoetkomt aan de bezwa-

ren. Als we ons het WIV-referendum als een bindend referendum voorstellen, dan zie ik dat in die campagne heel specifieke bezwaren naar voren kwamen. Die problemen bestaan nog steeds volgens de toezichthouder.

Hoe gaan we om met de meerdere redenen waarom mensen stemmen en een simpele ja of nee uitkomst?

Dat is de taak van volksvertegenwoordigers. We moeten compromissen sluiten, want we zijn een land van minderheden. Dat is ook de kracht van ons poldermodel. Die compromissen moeten ook kunnen rekenen op draagvlak buiten Den Haag. Het referendum is een mooi middel om te zorgen dat die compromissen ook op steun buiten Den Haag kunnen rekenen.

“We moeten compromissen sluiten, want we zijn een land van minderheden.”

Een aantal soort wetten kunnen niet onderwerp van een referendum worden. Kunt u uitleggen welke dat zijn en of we daar dan niet zo'n noodrem hebben?

Er zijn wat uitzonderingen over het koninklijk huis, de Grondwet, belastingen en internationale verdragen. Dat zijn vragen waarover geen referendum mogelijk is. Als je het mij persoonlijk vraagt hadden deze uitzonderingen niet gehoeven, maar het is wel iets wat een brede wens was in de Tweede Kamer. Een ander belangrijk amendement van de ChristenUnie was de uitkomstdrempel. Een aantal mensen wat “nee” zegt moet gelijk zijn aan een meerderheid van kiezers van de vorige Kamerverkiezingen. Dat is een hoge drempel die is vastgelegd in de grondwet, en dat zorgt ervoor dat deze wet alleen maar gebruikt kan worden als noodrem, als echt een meerderheid van de kiezers het niet wil. Zelf wilde ik niet zo'n hoge uitkomstdrempel, die ook hoger is dan de Staatscommissie voorstelt. Ik vind dat de discussie later nog had moeten plaatsvinden over deze drempels.

“Dit is echt een noodrem op besluiten die een meerderheid van de bevolking echt niet wil.”

In de Memorie van Toelichting stond dat de positie van partijen gesterkt wordt door referenda. Kunt u dat uitleggen?

Een klassiek argument tegen referenda is dat het de positie van partijen ondermijnt, maar de staatscommissie zegt dat eigenlijk het tegendeel waar is, omdat politieke partijen ook een rol spelen in de referendumcampagne en dat zij met inhoudelijke argumenten bezig zijn, en burgers ook met inhoudelijke argumenten werken. De ervaringen die ik heb bijvoorbeeld met het referendum over de WIV is dat dat een hele inhoudelijke discussie was. Ik vroeg me van tevoren af of deze wet wel geschikt was voor een referendum, omdat het een complexe wet was, maar in de campagne vond ik het een hele goede inhoudelijke discussie. Er kwamen heel duidelijk bezwaren vanuit de bevolking naar voren en dat waren argumenten die juist in het Kamerdebat veel minder aan bod gekomen waren. Dus je zag dat het debat in de Tweede Kamer aangevuld werd.

Waar valt het referendum in lichtere of zwaardere democratische instrumenten? Zijn er zaken die eerder opgelost kunnen worden zonder referendum?

Dit is echt een noodrem op besluiten die een meerderheid van de bevolking echt niet wil. Daarom denk ik ook dat het een middel is om het vertrouwen in de politiek te versterken. Daar wijst de staatscommissie ook op. Er zijn groepen burgers die het vertrouwen in de politiek verliezen en die zich afkeren van de politiek. Dat merk ik ook in gesprekken. Die zeggen dan “In Den Haag doen ze toch wat ze zelf willen en ze luisteren nooit naar ons”. Hiermee krijgen die mensen die zich niet elke dag met politiek willen bemoeien een middel om aan de noodrem te trekken.

U noemde ook de diplomademocratie. Zijn er andere of meer tegenwichten nodig tegen diplomademocratie?

Ja die zijn wel nodig, en daar is vooral een rol voor politieke partijen en volksvertegenwoordigers. Je merkt dat in den Haag bepaalde opvattingen heel dominant zijn, zoals bijvoorbeeld het neoliberalisme van de afgelopen 25 jaar. Het is heel goed als dat soort dominante opvattingen gecorrigeerd kunnen worden.

Wat voor fouten in de wetgeving komen makkelijker voor door de diplomademocratie als die doorgaat?

Dat is denk ik iets wat de CU en de SP delen en dat is de kritiek op het marktdenken of de invloed van consultants en de invloed van de liberalisering in de publieke sector. Dat zijn dingen die lange tijd in den Haag de gewoonste zaak van de wereld waren. Dat was dus een dominant denken en de ChristenUnie en de SP merken bijvoorbeeld dat daar in het land heel anders over wordt gedacht.

Dan zijn er nog de referenda over grote handelsverdragen en een nieuw Europees verdrag uit het SP-programma. Hoe verhouden die zich tot deze wet en het systeem?

Ik zou buiten deze wet ook wel referenda willen als de soevereiniteit in het geding is. Dat kan zijn bij Europese verdragen waar Nederlandse soevereiniteit in het geding is, maar ook bij gemeentelijke herindelingen waar lokale soevereiniteit in het geding is. Ik vind dat soevereiniteit bij de bevolking berust. Dus als je die aanpast of verandert vind ik dat je de bevolking om een uitspraak moet vragen, maar dat is het standpunt van de SP. Dat zijn andere referenda, via een andere wet, waar nu geen meerderheid voor is.

‘Nederland is een corrupt land geworden’

Column

Vlak na de uitspraak van het gerechtshof Den Haag spreekt Wilders deze woorden. Hij komt tot die conclusie omdat hij “geen vraag waar miljoenen mensen het mee eens zouden zijn mocht stellen over Marokkanen, terwijl Marokkanen wel steden in de brand mogen steken en daar vaak mee weg komen.”

Wilders wordt veroordeeld voor groepsbelediging, vanwege zijn vraag “Ik vraag aan jullie, willen jullie in deze stad en in Nederland meer of minder Marokkanen?”, vervolgens de geïnstrueerde reactie van het publiek “minder!” en daarna de afspraak van Wilders: “Dan gaan we dat regelen.” Deze woorden hebben namelijk de strekking om alle inwoners in Nederland met een Marokkaanse achtergrond in diskrediet te brengen op de enkele grond dat zij tot die bevolkingsgroep behoren. Alle individuen die tot die groep behoren worden daarmee in het diskrediet - zeg maar kwaad daglicht - gebracht. Zij worden beoordeeld op basis van de groep waartoe zij behoren.

De ratio van de strafbaarheid van groepsbelediging hangt samen met het mensenrecht van non-discriminatie. Dit grondrecht staat in bijna elke grondwet en elk internationaal mensenrechtenverdrag. Het klinkt volstrekt logisch: iemand anders behandelen omdat die tot een bepaalde groep behoort, mag niet. Dat is fundamenteel.

Het maakt dan niet uit of de grootste oppositiepartij of de hele coalitie vindt dat hij jou in een kwaad daglicht mag zetten. Het zijn de grondrechten die de begrenzing van, en bescherming tegen de democratie vormen. De bescherming van de één tegen de helft plus één. Uiteraard zal de bescherming van de grondrechten niet tot de meest efficiënte manier of de meest makkelijke uitkomsten leiden. Ik erger mij groen en geel aan Viruswaanin die stelt dat haar grondrechten te ver worden beperkt. Maar dat willen we als

samenleving toch? Dat macht, meerderheid of middelen ons er niet van weerhouden om je geloof uit te oefenen, om te demonstreren en om je mening te uiten.

Maar waarom zegt Wilders dan dat Nederland corrupt is? Is het grondrecht vrijheid van meningsuiting te beperkt als je geen groepen mensen mag beledigen?

Nee, want ook (de meeste) mensenrechten zijn niet absoluut. Ook een beroep op een grondrecht rechtvaardigt niet al jouw handelen. Ons (be)oordelen is niet grenzeloos. Gelukkig maar. Daardoor is het onbegrijpelijk dat een politicus geen afstand neemt van zijn beledigende woorden en dat die woorden alleen maar goed zijn voor de peilingen. Of zijn grondrechten van individuen te lang geleden opgesteld? Is de noodzaak van die grondrechten vergeten geraakt? Beseffen mensen dat deze rechten toen net zo van belang waren als nu? Ik hoop het wel.

Deze column kan alleen maar geëindigd worden met de woorden van Auschwitz-overlevende Primo Levi:

“Ik kan niet begrijpen, niet verdragen dat men een mens beoordeelt niet naar wat hij is, maar naar de groep waar hij toevallig toe behoort.”

Redacteur: Pieter-Jan de Jong

Zomerschool CDJA en Perspectief: een warm bad in de verfrissende bronnen van christelijke politiek

Van maandag 10 tot donderdag 13 augustus vond de eerste gezamenlijke zomerschool van CDJA en PerspectiefF plaats. Vier dagen lang dachten wij met een enthousiaste groep deelnemers en inspirerende sprekers na over personalisme, politiek en maatschappij. Het was prachtig om ons in het gastvrije Heiloo te laven aan de rijke bronnen van de christelijke traditie en opnieuw te ontdekken waarom wij tussen massaliteit en individualisme vooral de persoon niet uit het oog moeten verliezen.

Op maandagmiddag beet Don Ceder, CU-raadslid en advocaat in Amsterdam, het spits af. Hij vertelde ons over hoe belangrijk het is om je doel te vinden. Zijn betrokkenheid bij kwetsbare slachtoffers van de schuldenindustrie, een verdienmodel waarbij kleine schulden groot worden gemaakt door het rekenen van buitensporige incassokosten, heeft diepe indruk op ons gemaakt. Ook vertelde Ceder over zijn zorgen over prostitutie en drugsgebruik in Amsterdam. Dit leidde tot geanimeerde discussies over hoe je moreel afkeurenswaardige praktijken aanpakt, zonder de mens uit het oog te verliezen.

Een afwisselend programma, boeiende sprekers en volop inspiratie... een aanrader voor een ieder met interesse in de relevantie van (christelijke) politiek in de samenleving! – Rosanne Aantjes, deelnemer (PerspectiefF)

Op de eerste dag mochten we ook de nieuwe bisschop van Haarlem en Amsterdam, Jan Hendriks, ontvangen. Hij vertelde ons over zijn loopbaan in de Rooms-Katholieke kerk, de sociale leer van de Kerk, en over het personalisme van paus Johannes Paulus II. Op de vele vragen van de groep ging hij enthousiast en openhartig in. Dit gaf een bijzonder inkijkje in het werk van de bisschop en zijn toekomstbeeld voor de Kerk.

Sophie van Bijsterveld, hoogleraar aan de Radboud Universiteit en voormalig CDA-senator, nam ons op dinsdagochtend mee op reis langs de werken van Alexis de Tocqueville. Tijdens haar interactieve lezing werd duidelijk waarom een moderne politicus niet zonder kennis van de grondslagen van de democratie kan. In de democratie is een belangrijke rol wegge-

legd voor religie in de breedste zin van het woord. De samenleving bestaat niet alleen uit publiek en privé: juist in de religieuze, gemeenschappelijke sfeer vindt ontmoeting plaats en kunnen mensen zorg dragen voor elkaar.

Na een verfrissende duik in zee, was het op dinsdagavond tijd voor een ontmoeting met priester Antoine Bodar. Tijdens een persoonlijk gesprek in de tuin, vertelde hij over zijn roeping, over politiek en over de Kerk. Bodar sprak gepassioneerd over kunst, religie en het leven in Rome. Prikkelende standpunten combineerde hij met een barmhartige houding tegenover de medemens. Het was een inspirerende avond, die tot ver na zonsondergang doorging.

Met een divers gezelschap van enerzijds inspirerende sprekers als Antoine Bodar en anderzijds inhoudelijke lezingen over onder meer Tocqueville en het personalisme ontstond een perfecte balans. – Rowan van der Broeck, deelnemer (CDJA)

Op woensdagochtend was het de beurt aan Bart Labuschagne en Timo Slootweg, beiden universitair docent in de rechtsfilosofie aan de Universiteit Leiden. Na een schitterende lezing van Labuschagne over het Hegeliaans idealisme en het belang van gemeenschappelijke tradities, volgde een vlammend betoog van Slootweg over waarom niet de gemeenschap, maar juist de creativiteit en uniciteit van het personalisme centraal zouden moeten staan. Dit mondde uit in een pittige discussie over de manier waarop wij met elkaar in verbinding kunnen of misschien moeten treden.

's Middags zette Stefan Waanders, historicus en voormalig directeur van Stichting Thomas More, de personalistische lijn voort. In een indrukwekkend verhaal over "EU-pionier" Robert Schuman leidde hij ons langs de christelijk-personalistische wortels van Europa. Na lezing van de Schumanverklaring, die de grondslagen van de Europese eenwording uiteenzet, was het tijd om zelf aan de slag te gaan. Onder leiding van Waanders werd een aantal doordachte verklaringen opgesteld, waar de huidige Europese politici zeker mee uit de voeten zouden kunnen.

Op donderdag sloten we de zomerschool af met drie lezingen. Isabella Wijnberg, zuster bij de Gemeenschap Emmanuel en advocaat bij Houthoff, vertelde een persoonlijk en inspirerend verhaal over de wisselwerking tussen haar geloof en werk. Hierbij gaf zij

buitengewoon nuttige adviezen over hoe je omgaat met vloekende collega's, hoe je ervoor zorgt dat je niet overwerkt raakt en nog veel meer. Haar openheid, positieve energie en passie voor haar geloof, werk en medemens maakten diepe indruk.

De inspirerende woorden van Isabella Wijnberg 'de mens is het doel, geen middel' ben ik nog steeds aan het herkauwen. – Maria Verkuil, deelnemer (PerspectiefF)

Hierna was de beurt aan Maarten Verkerk, CU-senator en voormalig hoogleraar christelijke wijsbegeerte. In een prikkelende lezing nam hij ons mee in zijn zoektocht naar de wortels van het rechts-radicalisme en populisme. Hij maakte een scherpe analyse van veelgebruikte retorische trucs, waarbij hij ook wees op de bedenkelijke rol van het cultuurchristendom in radicaal-rechtse kringen. Zijn nieuwsgierigheid, open houding en oproep om tot actieve stellingname, leidden na afloop tot een schitterende discussie.

Voor een prachtige afsluiting van de zomerschool zorgde Pieter Jan Dijkman, directeur van het Wetenschappelijk Instituut van het CDA. In zijn verhaal over personalisme en christelijke politiek kwamen de eerder op de zomerschool uitgezette lijnen heel mooi bij elkaar: de christelijke grondslagen, de roep om vrij en verantwoordelijk te zijn, het belang van de persoonlijke waardigheid en de gemeenschap en de rol die Europa speelt in het beschermen van deze idealen tegen populisme en secularisme.

De sprekers wisten allemaal op hun eigen unieke manier hun thema te presenteren. De open houding van de deelnemers en de sprekers zorgden voor interessante gesprekken. – Irina Grashuis, deelnemer (CDJA)

Als organisatie kijken wij terug op een onvergetelijke week, met een kleurrijk palet aan sprekers en bijzondere, betrokken deelnemers. Dat dit alles mogelijk was is niet in de laatste plaats te danken aan de gastvrije, vriendelijke mensen van Onze Lieve Vrouw ter Nood in Heiloo. Ook zijn wij de Katholieke Stichting ter Bevordering van Welzijnswerk bijzonder erkentelijk voor haar gulle steun. Het was al met al een heel mooie, inspirerende ervaring. Wij willen iedereen die op enige wijze bij de zomerschool betrokken was bijzonder hartelijk danken voor zijn aanwezigheid en steun, en wellicht tot een volgende keer!

Hoe wil jij God dienen?

Theologische Universiteit Apeldoorn

Denken om te dienen

 Bachelor theologie

 3 jaar

 Brede opleiding met diepgang

www.tua.nl

PerspeX

Colofon

Hoofdredacteur

• Antrude Oudman •

Redactie

- Sophie van der Velden •
 - Sophia de Vries •
 - Noah Kleijne •
- Nathan Meindersma •
 - Jochem Duinhof •
 - Daniël van Holten •
 - Pieter-Jan de Jong •

Design en opmaak

• Matthja Sterk (www.matthja.nl) •

Op de agenda

18 november: standpuntenavond

Iedereen vindt iets van duurzaamheid en natuurlijk Perspectief ook. De werkgroep Duurzaamheid heeft de standpunten bijgevoeld en organiseert online een avond met discussie en een spreker die de standpunten gaat concretiseren. Aanmelden kan via de site.

25 november: thema-avond migratie met Antonie Fontain

Perspectief-afdeling Gelderland organiseert via Zoom een thema-avond over migratie. De spreker is activist, lobbyist en spreker Antonie Fountain die zich inzet voor sociale gerechtigheid en duurzaamheid. Aanmelden kan via mail.

Wat vind jij?

Als PerspeX-redactie zetten we ons in om elk kwartaal een magazine vol genuanceerde of juist uitgesproken stukken te schrijven. We houden wel van een politieke discussie en da's inmiddels niet alleen tot het magazine beperkt: we plaatsen ook regelmatig online stukken. Waar moeten we over schrijven? Laat het ons weten als we een thema op moeten pakken voor de site of in het magazine! Discussieer mee!

Mail: perspex@perspex.nu

Instagram: [@cu_perspex](https://www.instagram.com/cu_perspex)